

คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะ ของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

รศ. พจนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

บทนำ

ในวิถีแห่งสังคมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงคตินิยมสมัยใหม่มากมาย แต่พบว่า สิ่งหนึ่งที่ยังคงถือปฏิบัติตามจารีตประเพณีวัฒนธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและยังคงมีอยู่ตามวิถีของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้และภาคเหนือที่มีจารีตต่างกัน หลั ก ๆ มาจากบรรพบุรุษ มาจากความเชื่อในท้องถิ่น และมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สำหรับภาคเหนือในบริบทของพื้นที่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากรากฐานของจารีตประเพณีดั้งเดิมนั้นมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของคนเมืองหรือคนล้านนาอย่างแยกไม่ออกเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เสริมสร้างสุขภาวะทางใจที่ส่งต่อการเสริมสร้างสุขภาวะทางกายมาอย่างมั่นคงทุกยุคสมัยโดยแทรกซึมเข้าไปในระบบความเชื่อและวิถีในชีวิตประจำวันมาตั้งแต่โบราณของแต่ละชุมชน วิถีคนเมืองในชุมชนล้านนาประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ความหลากหลายทางสังคมของชนชั้น อาชีพ ความคิด อุดมคติ วิถีชีวิตและภาพทางวัฒนธรรมในเชิงพหุทางสังคม พหุลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จึงเกิดความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะทางสังคมของประเพณีสืบชะตาในล้านนา บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสังเคราะห์จากผลงานวิจัยเรื่องสืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาและต้องการสะท้อนภาพคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนาในมิติทางสังคมภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

พหุ หมายถึง อะไร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของคำว่า “พหุ” คือ มาก และให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

พหุวัฒนธรรม หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระและความคิด ความเชื่อของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้ว่าในสังคมชุมชนที่สถานศึกษา ตั้งอยู่ ไม่มีชนกลุ่มน้อยหรือผู้พูดภาษาถิ่น แต่หลักสูตรและการสอนความเชื่อมโยงถึงความรู้และความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนพื้นถิ่น เช่น ประเพณี ภาษาความเชื่อ การทำมาหากิน และวิถีชีวิต เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

อีกอันหนึ่งพหุวัฒนธรรม คือ การสร้างเข้าใจเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและประวัติศาสตร์โดยใช้โครงสร้างของกลุ่มชน (Ethnicity) เชื้อชาติ (race) สถานะของครอบครัว (socio-economic status) เพศ (gender) ความสามารถพิเศษ (exceptionalities) ภาษา (language) ศาสนา (religion) ประเพณีวัฒนธรรมบทบาททางเพศ (sexual orientation) และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (Geographic area) ประเพณีการสืบทอดในล้านนาจึงสะท้อนภาพส่วนหนึ่งของความเป็นพหุสังคมทางวัฒนธรรมดังนี้

อิทธิพลของพิธีกรรมการสืบทอดที่มีต่อคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะ

จากการศึกษาถึงอิทธิพลของพิธีกรรมการสืบทอดที่มีต่อคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของชุมชนวิถีล้านนาในแง่มุมต่าง ๆ พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะทางสังคมถึง ๙ ประการ ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การประกอบพิธีกรรมสืบทอดในล้านนา เป็นการส่งเสริมบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ คือ

๑. ทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ทาน
๒. ศีลมัย	คือ บุญเกิดจากการรักษาศีล
๓. ภวานามัย	คือ บุญเกิดจากการเจริญภavana
๔. อปจายนมัย	คือ บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
๕. เวยยาวัจจมัย	คือ บุญเกิดจากการชวนช่วยในกิจที่ชอบ
๖. ปัตติทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ
๗. ปัตตานุโมทนา มัย	คือ บุญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ
๘. อัมมัสสวนมัย	คือ บุญเกิดจากการฟัง
๙. อัมมเทสนามัย	คือ บุญเกิดจากการแสดงธรรม
๑๐. ทิฏฐชุกัมม	คือ การทำความเห็นให้ตรง

บุญกิริยาวัตร ๑๐ ประการดังกล่าวย่อลงในบุญกิริยาวัตร ๓ ดังนี้

บุญกิริยาวัตรข้อ ๔ และข้อ ๕ คือ อปายนมัย และเวยยาวัจจมัย จัดเข้าในศีล เพราะเข้าลักษณะของความเรียบร้อย

บุญกิริยาวัตรข้อ ๖ และข้อ ๗ คือ ปัตติทานมัย และปัตตทานโมทนามัย จัดเข้าในทาน เพราะเข้าลักษณะการให้บุญกิริยาวัตรข้อที่ ๘ และข้อ ๙ คือ ฌัมมัสสวนมัย และฌัมมเทสนามัย จัดเข้าในภาวนา เพราะเข้าในลักษณะของการอบรมจิต

ส่วนทิวฏฐุขัมม จัดเป็นภาวนา เพราะเป็นลักษณะของปัญญา เป็นสัมมาทิวฏฐิ

ดังนั้น พิธีสี่บชะตา เป็นบ่อเกิดแห่งบุญทั้งหลายที่มีความสำคัญสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. ทานมัย หมายถึง การบริจาคทาน ได้แก่การสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนเพื่อการทำบุญด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งในพิธีกรรมการสี่บชะตา การให้ทานก็จะมีตั้งแต่การถวายสังฆทาน วัตถุที่ถวายอาจจะเป็นปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธรูป รวมถึงการจัดเลี้ยงอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงาน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบริจาคทานทั้งสิ้น เพราะถือว่าได้สละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติส่วนตนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความมีเมตตาจิตของตน

๒. ศีลมัย หมายถึง การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย การสมาทานศีลจัดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีอย่างอื่น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็พิธีกรรมใดที่ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องรับศีล ดังในพิธีการสี่บชะตาลำดับแรกของการประกอบพิธี ผู้สี่บชะตาและญาติสนิทมิตรสหายที่เข้าร่วมพิธีจะต้องอาราธนาศีลและรับศีลก่อน ทั้งนี้เพื่อชำระกาย วาจา ให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งจะบำเพ็ญบุญหรือความดีอย่างอื่นต่อไป

๓. ภาวนามัย หมายถึง บุญสำเร็จเกิดจากการอบรมจิตพัฒนาจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบในการประกอบพิธีสี่บชะตา ผู้ร่วมพิธีสามารถฝึกภาวนาได้ด้วยการสงบจิตฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป แม้ว่า จะฟังไม่รู้เรื่อง แต่การตั้งใจฟังด้วยความสงบ ย่อมทำให้จิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมก่อให้เกิดเป็นสมาธิสามารถระงับความสับสนวุ่นวายภายในใจได้ อีกประการหนึ่งในพิธีกรรมสี่บชะตาเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมความสงบเยือกเย็นทางจิตใจได้เป็นอย่างดี

๔. อปายนมัย หมายถึง บุญเกิดจากการอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ต่อคนที่ควรอ่อนน้อม เช่น บุคคลที่มีศีล มีคุณธรรมสูงกว่าตน โดยเฉพาะในพิธีสี่บชะตาได้มีโอกาสสัมผัสกับคนจำนวนมาก ย่อมมีโอกาสได้แสดงอปายนมัยมากยิ่งขึ้น การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วยการกราบไหว้ ลุกรับ หรือพูดจาแสดงสัมมาคารวะ หรือให้เกียรติต่อท่าน เป็นต้น จัดเป็นการทำบุญหรือการทำความดีประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็นกายสุจริต และวจีสุจริต ที่ออกมาจากมโนสุจริต

๕. เวยยาวัจจมาย หมายถึง บุญเกิดจากการชวนชวายเป็นกิจที่ชอบ ที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะการประกอบพิธีสืบชะตาในล้านนาจะมีการเตรียมพิธีต่าง ๆ เป็นพิเศษ ทุกคนจะชวนชวายเป็นกัน หากเป็นฝ่ายหญิงอาจจะช่วยเตรียมข้าวตอกดอกไม้ จัดเตรียมภาชนะสำหรับทำบุญรวมถึงงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีต เป็นการช่วยเจ้าภาพหรือเป็นการทำบุญร่วมกัน ส่วนฝ่ายชายอาจจะออกแรงกำลังยกสิ่งของต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในงาน หรือช่วยเหลือในส่วนที่ฝ่ายหญิงทำไม่สะดวก เช่น การช่วยนิมนต์พระ หรือช่วยขับรับส่งพระ การประเคนสิ่งของ เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงจัดเป็นการชวนชวายเป็นบุญประการหนึ่ง

๖. ปัตติทานมัย หมายถึง บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ พุทธศาสนิกชน เมื่อทำบุญอันใดแล้ว ก็มักจะอุทิศส่วนบุญนั้นแก่ผู้มีพระคุณ หรือแก่คนอื่น สัตว์อื่น เป็นการแสดงออกถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ตระหนี่ มีใจกว้างหวังประโยชน์สุขต่อคนอื่น เมื่อตนได้รับบุญแล้วก็หวังจะให้คนอื่นได้รับบุญนั้นด้วย และผู้ให้ก็จะได้บุญเพิ่มขึ้นหรือเรียกว่า ปัตติทานมัย ในพิธีกรรมการสืบชะตา คนล้านนาเมื่อได้ทำบุญจากการทำทาน รักษาศีล หรือเจริญภาวนา จะนิยมเวียนทานหรือการอุทิศส่วนบุญให้กับผู้ล่วงลับและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๗. ปัตตานุโมทนา มัย หมายถึง บุญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ เป็นบุญที่เกิดจากการยินดีหรือการอนุโมทนาในการให้ของผู้อื่น อีกนัยหนึ่ง การปัตตานุโมทนาเป็นการทำจิตใจให้ยินดี ชื่นชม สาธุการในการกระทำดีของผู้อื่น ในการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาการกระทำที่ถือว่าเป็นกุศล การกระทำที่ถือว่าเป็นคุณความดีของบุคคลผู้ร่วมประกอบพิธีการเข้าไปสาธุการยินดีในการกระทำนั้น ได้ชื่อว่า ปัตตานุโมทนา มัย

๘. ัมมัสสวนมัย หมายถึง บุญเกิดจากการฟังธรรม การฟังธรรมจัดเป็นบุญประการหนึ่งในพิธีสืบชะตา นอกจากจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระปริตรแล้วยังมีการนิมนต์ผู้เป็นประธานสงฆ์เทศน์หรืออ่านคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับการสืบชะตาด้วย ผู้ฟังย่อมมีความเข้าใจและเบิกบานใจที่ได้ทำบุญกุศล ได้รับอานิสงส์ของบุญ ตลอดถึงได้ทราบแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ต้องส่งเสริมให้เกิดสติปัญญา ดังนั้น การฟังเทศน์หรือการอ่านคัมภีร์ในพิธีสืบชะตาจัดเป็นอัมมัสสวนมัยประการหนึ่ง

๙. ัมมเทศนามัย หมายถึง บุญเกิดจากการแสดงธรรม หรือบุญเกิดจากการส่งเสริมให้มีการแสดงธรรม เรียกว่า “ธรรมทาน” เป็นทานที่มีผลมากกว่าทานทั้งปวง ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“สหพทานัม ฆมมทานัม ชินาติ” การให้ธรรมชนะการให้ทั้งปวง ในพิธีสืบชะตาของล้านนานิยม มีการเทศน์คัมภีร์ธรรมต่าง ๆ เช่น สรากลวิชาสูตร เป็นต้น เพื่อความเป็นสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรืองจึงจัดว่าเป็นธรรมเทศนามัยด้วยประการหนึ่ง

๑๐. ทิฏฐุชุกัมม์ หมายถึง การทำความเห็นให้ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม จัดเป็นบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา การทำพิธีสืบชะตาของคนล้านนาเป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากพิธีต่ออายุในธัมมปทัฏฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมาร ผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องกรรมที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดังนั้น คติความเชื่อในการทำพิธีสืบชะตาของคนล้านนาจึงไม่ได้มุ่งให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรมโดยตรง อาศัยพิธีกรรมเป็นสื่อในการบำเพ็ญบุญกุศลต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดมงคลความดีงาม แก่ชีวิต แก่บ้าน หมู่บ้านและเมืองที่ตนอาศัยอยู่ คติความเชื่อและการปฏิบัติในพิธีสืบชะตาของคนล้านนาจึงไม่ได้ไขว่ไขว่ออกนอกหลักการบำเพ็ญบุญตามหลักพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด

สรุปได้ว่าการทำบุญในพิธีสืบชะตาในล้านนา มีเนื้อหาสาระด้านบุญกุศลที่หล่อหลอมรวมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขับเคลื่อนไปตามวิถีแห่งกุศล คือ ด้วยการสร้างบุญทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าว การทำบุญในพิธีสืบชะตา จึงจัดได้ว่าเป็นการกระทำตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ที่มุ่งประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคล พหุชน ชุมชน สังคม บนวิถีแห่งการบำเพ็ญบุญแบบพุทธ ที่ก่อให้เกิดความดี ความงาม ความสุข ความเจริญ กล่าวโดยสรุปพิธีสืบชะตาเป็นการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะบังเกิดผลที่สามารถมองเห็นได้ใน ๒ ทาง คือ

๑. ผลทางจิตใจ ผลของการทำบุญจะทำให้จิตเบิกบานด้วยความเมตตาแห่งกุศลธรรม คือ ความไม่โลภ (จาคะ) ความไม่โกรธ (เมตตา) และความไม่หลง (ปัญญา) กุศลธรรมที่งอกงามในจิตของผู้บำเพ็ญบุญนี้ คือ อากาโรแห่งบุญที่มองเห็นได้จากฝ่ายผู้กระทำ

๒. ผลทางกาย ผลของบุญนั้น แม้จะเริ่มต้นจากภายในจิต แต่เมื่อกระทำให้ปรากฏออกมาเป็นกายกรรม และวจีกรรม ผลย่อมปรากฏต่อบุคคล ชุมชน สังคม เป็นความเอื้อเพื่อ เอื้ออาหาร มีมิตรไมตรีต่อกันและกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีอันจะนำไปสู่สังคมสามัคคีและร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนาแบบมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

๒) ความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยา

พิธีกรรมการสืบชะตา อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือพิธีกรรมการสืบชะตาเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึก ๆ แล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมามนุษย์ประสบกับสิ่งที่ผิดหวัง ความกลัว หรือพลาดหวังกับสิ่งที่ปรารถนาอยู่บ่อย ๆ จึงสูญเสียความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงการต้องการให้ชีวิตมีความมั่นคงสูงขึ้น ขวัญและ

กำลังใจจากญาติพี่น้องและคนที่รู้จัก เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชีวิตได้ก้าวเดินต่อไป ดังนั้น พิธีกรรมการสืบทอดจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย อันเป็นสาระด้านจิตวิทยาในพิธีสืบทอดของคนในล้านนาโดยแยกอธิบายได้ดังนี้

๑) พิธีสืบทอดคน

พิธีสืบทอดคนเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือทำขึ้นเพื่อให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ การสืบทอดจะช่วยให้อาชีพดีขึ้นเพราะได้อยู่ท่ามกลางญาติพี่น้อง คนรู้จัก และพระสงฆ์ผู้ทรงศีล ทำให้ผู้สืบทอดมีความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากความกลัวต่าง ๆ เมื่อผ่านพิธีสืบทอดแล้วจะรู้สึกมั่นใจในการใช้ชีวิตสามารถพลิกวิกฤตเป็นโอกาส มีกำลังใจและเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตต่อไปได้

๒) พิธีสืบทอดบ้าน

พิธีสืบทอดบ้านมีบทบาทในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่ออยู่อาศัยบ้านหลังนี้แล้วจะทำให้เกิดความสุขสมหวังและเกิดสิริมงคลต่าง ๆ ในชีวิต สังกัดได้จากการนำแนวคิดเรื่องวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์มาสร้างความรู้สึกแก่ผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเสาไม้ทุกต้นมีรุกขเทวดาประจำอยู่และคอยปกป้องคุ้มครอง ให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขความเจริญ

ความเชื่อในเรื่องการหาไม้มงคลมาเป็นเสาบ้านเรือน นอกจากจะเลือกเอาไม้ที่สมบูรณ์และเหมาะสมแล้วเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงแข็งแรง การอัญเชิญเทพยดาอารักษ์เข้ามาอยู่ประจำเสาแต่ละต้น ก็ยังเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งเสมือนว่าเป็นการต้อนรับสิ่งดีงามเข้ามาสู่บ้าน ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยจากอันตรายภายนอกได้อีกด้วย

ตามแนวคิดของชาวล้านนามีความเชื่อว่า บ้านแต่ละหลังจะมีผีเรือนคอยคุ้มครองดูแลลูกหลานที่อยู่อาศัย เมื่อใดที่คนในบ้านจะกระทำการใด ๆ ก็ต้องบอกกล่าวให้ผีเรือนทราบก่อน พิธีสืบทอดบ้านกระทำเพื่อความอุดมสมบูรณ์และเพื่อนำพาโชคต่าง ๆ ซึ่งจะพบว่าไม้ชั้นตอนที่อ้างถึงเทวดาและผีเรือนในฐานะผู้คุ้มครองและนำโชคลากเข้ามายังบ้านเรือน ด้วยเหตุนี้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณจึงเป็นลักษณะจิตวิทยาที่แฝงอยู่ โดยเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษา และนำพาความสุขและโชคลาภต่าง ๆ มายังเจ้าของบ้าน

นอกจากนี้ ความมั่นคงของบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของคนในครอบครัว เพราะบ้านเป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด บ้านที่มั่นคงเปรียบเสมือนว่ามีผู้นำที่เข้มแข็งและต้องประกอบด้วยคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันด้วย หากผู้นำปกครองสมาชิกด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว บ้านจะกลายเป็นบ้านที่อบอุ่นน่าอยู่ และมีความปลอดภัย การสืบทอดบ้านยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงจิตวิทยาในการใช้ชีวิตของคู่สมรสใหม่ที่อาศัยอยู่ในบ้านด้วย

การแต่งงานเพื่อให้ชีวิตคู่อยู่ในบ้านได้อย่างราบรื่น มีความสุข จึงต้องมีจิตวิทยาในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักข่มใจ และความอดทน รวมทั้งความเสียสละของคู่สมรสที่อาศัยภายในบ้านเป็นสิ่งสำคัญ การประนีประนอมเข้าใจกันและกันจะเป็นเครื่องช่วยหนุนให้บ้านคูบอบอุ้น เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น บ้านก็จะกลายเป็นบ้านที่น่าอยู่ไปด้วย แต่หากคู่สามีภรรยาเอาแต่ใจตัวเองจนละเลยต่อหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน ย่อมมีส่วนทำให้เกิดปัญหาครอบครัว เป็นผลทำให้บ้านแตกหรืออยู่ร่วมกันอย่างไม่ราบรื่น และไม่มีความสุข

๓) พิธีสืบชะตาหมู่บ้าน

พิธีสืบชะตาหมู่บ้านเป็นพิธีกรรมระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธี โดยความเห็นพ้องต้องกันในเหตุที่เกิดขึ้น จะต้องปฏิบัติเพื่อความความสุขของคนในหมู่บ้าน พิธีสืบชะตาหมู่บ้านเป็นพิธีใหญ่ที่อาศัยคนเป็นหมู่คณะ เมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจึงต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน อาศัยความสามัคคีกลมเกลียวโดยมีความศรัทธาเป็นสื่อกลาง จะสังเกตได้จากการตั้งกระโจมสามขาไว้กลางหมู่บ้าน ซึ่งมีเพียงกระโจมเดียว อันเป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจของคนทั้งชุมชน ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความมีน้ำใจเดียวกัน นอกจากนี้ฝ้ายล้วงที่โยงเข้าสู่บ้านแต่ละหลังดั่งใยแมงมุมก็เปรียบเสมือนความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชน ที่ต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงพิธีสืบชะตาได้ส่งผลทางจิตวิทยา สานความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเอาใจใส่ดูแลห่วงใยซึ่งกันและกัน พิธีกรรมการสืบชะตาหมู่บ้านจึงมิใช่เป็นไปเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านเท่านั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนตลอดถึงความสมัครสมานสามัคคี ความเอาใจใส่ และความผูกพันฉันท์พี่น้องของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น ๆ ด้วย

๔) พิธีสืบชะตาเมือง

การสืบชะตาเมืองจัดเป็นพิธีการที่สำคัญและยิ่งใหญ่ เพราะเกี่ยวข้องกับบ้านเมือง มิใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลโดยเฉพาะ การได้เสียสละ สามัคคีร่วมกันประกอบพิธีสืบชะตาเมือง ส่งผลทางจิตวิทยาประสานใจเป็นหนึ่งเดียวของคนในบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ปลอดภัยจากภัยพิบัติทั้งปวง และมีผลเดียวกันคือปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ปลอดภัยจากภัยพิบัติทั้งปวง และมีผลทางจิตใจ เกิดความเชื่อมั่นว่าบ้านเมืองได้รับการปกป้องจากสิ่งดั่งงามทั้งปวง

นอกจากนี้ พิธีสืบชะตาเมืองยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในเมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติในบ้านเมือง เช่น มีข้าศึกศัตรู ผู้ร้ายขโมยโจรเบียดเบียน บ้านเมืองแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดทุพภิกขภัย คนและสัตว์ล้มตายด้วยโรครະบาด ผู้คนอยู่ด้วยความหวาดผวา เสียขวัญ พิธีสืบชะตา

เมืองจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ความรู้สึกกลัวและสูญเสียเหล่านั้นได้ โดยเชื่อว่าพลังแห่งความสามัคคีของประชาชนตลอดถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จะเป็นพลังผลักดันให้เกิดความรักความสามัคคีอีกด้วย

๓) ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา

ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา พบว่า มีความสำคัญด้านสังคมวิทยา เพราะเป็นกระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือ การสืบทอดได้เป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคม โดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง นอกจากความหมายเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ตลอดทั้งประชาชนทั่วไปมาพบปะสังสรรค์กัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และมีนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันอีกด้วย รวมไปถึงเมื่อใดที่ชาติบ้านเมืองประสบภัยพิบัติจากธรรมชาติเกิดความอดอยากข้าวยากหมากแพง สะเทือนต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสาเหตุให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อยู่อย่างท้อถอยและเสียขวัญ พิธีกรรมสืบทอดจะเข้าไปมีส่วนสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมที่ต้องเผชิญกับภัยพิบัติต่าง ๆ ร่วมกันเพราะฉะนั้น การประกอบประเพณีพิธีสืบทอด จึงมีความหมายทางจิตวิทยาทางสังคม ๓ อย่างด้วยกัน

๑) เป็นการชักนำผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกัน หรือในสังคมเดียวกันมาพบปะกัน ก่อให้เกิดความรู้จักและสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นมากขึ้น พิธีกรรมการสืบทอดได้ผู้กร้อยรักสามัคคีผู้คนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันเผชิญหน้ากับวิกฤตต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพ

๒) เป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกัน เพราะพิธีกรรมการสืบทอดเป็นระบบสัญลักษณ์เพื่อการสื่อสารความเป็นหนึ่งเดียวและมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

๓) เป็นเรื่องทางด้านจิตใจ ที่เป็นผลมาจากทั้งความเชื่อและการกระทำในการประกอบพิธี คือ เมื่อกระทำถูกต้องตามประเพณีแล้ว ก็เชื่อว่าเป็นสิริมงคล ทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจ จนเป็นการยอมรับอะไรต่าง ๆ ร่วมกันได้ เป็นการเสริมสร้างพลังความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

๔) ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา

ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา ในแง่การหลอมรวมคติความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบทอดจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา การศึกษาวิชามานุษยวิทยาในพิธีสืบทอดเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ นักมานุษยวิทยาถือว่าพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์ การสนทนาประจำวัน พิธีกรรมต่าง ๆ และแม้แต่

การท้าทายกันโดยทั่วไป มีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจชีวิตของมนุษยชาติ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า พิธีสืบทอดของล้านนาเป็นภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสังคม ธรรมชาติ เอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของคนในล้านนา และรวมไปถึงอิทธิพลต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่จะสัมผัสถูกต้องได้ เช่น อำนาจสิ่งแวดล้อมที่ลึกลับ สภาพของดินฟ้าอากาศ เป็นต้น มีการอ้อนวอนขอร้องบอกกล่าว เพื่อแสดงความภักดี เมื่อได้รับผลสำเร็จตามที่ตนประสงค์ไว้แล้ว ก็แสดงความกตัญญูต่อสิ่งเหล่านั้น จึงได้ทำพิธีสืบทอดเพื่อบูชาสักการะ ตลอดจนสร้างความเป็นสิริมงคลตามความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อมั่นของคนขึ้น เหตุนี้พิธีสืบทอดจึงได้มีส่วนในการหล่อหลอมพฤติกรรมของคน จนกระทั่งเป็นระเบียบ แบบแผน เป็นพิธีกรรมที่ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขภายใต้กรอบของประเพณีและศีลธรรมอันดี โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานเพื่อจรรโลงความเป็นมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน และเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การเสียสละ ความเมตตากรุณา และได้พัฒนากลายเป็นประเพณีที่คนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมและยอมรับกันจนถึงปัจจุบัน

ชาวล้านนามีความเชื่อว่าธรรมชาติรวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น บ้าน หมู่บ้าน เมือง มิได้มีเฉพาะองค์ประกอบทางด้านกายภาพอย่างเดียว หากแต่มีองค์ประกอบทางด้านจิตวิญญาณด้วย ทำให้ความคิดทางด้านจริยธรรมของคนล้านนา มิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์เท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้น พิธีกรรมสืบทอดในล้านนาจึงได้เข้ามามีส่วนต่อกระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ จึงเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งเพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานของการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมและพิธีสืบทอดในล้านนามีบทบาทต่อการศึกษามานุษยวิทยาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความรู้สึกโดยการนำเอาพิธีกรรมสืบทอดผสมกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น เช่น สรวงบูชา และบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการสวดมนต์คาถาที่เป็นพุทธศาสตร์ ล้วนเป็นวิถีทางเพื่อการแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น

นอกจากนี้ พิธีสืบทอดยังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบทอดแม่น้ำที่จังหวัดน่าน สืบทอดต้นไม้หรือป่าที่พะเยา เป็นต้น โดยใช้พิธีสืบทอดเป็นเครื่องปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นที่ได้อาศัยแม่น้ำน่านในการยังชีพ ได้ต้นตัวและสำนึกในบุญคุณของสายน้ำ พร้อมทั้งจะช่วยกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแม่น้ำน่านให้สะอาด รวมถึงช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำน่านด้วย อนึ่ง การขยายตัวของสังคมในระบบ

ทุนนิยม โดยการทำให้เกิดลักษณะปัจเจกชนนิยมสูงขึ้น จนถึงระดับที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำการผลิต ลักษณะดังกล่าวนี้กำลังเกิดขึ้นกับสังคมล้านนา และเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุดแล้ว ชุมชนหมู่บ้านในลักษณะที่อยู่กันอย่างเอื้อเพื่อเกื้อกูลและเคารพซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และที่สำคัญที่สุด คือ มนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม (ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ) อย่างเคารพนับถือและเปี่ยมด้วยความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นผลของแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังว่าสิ่งแวดล้อมมีตัวตน มีผีसाงเทวดาปกป้องรักษาอยู่ เมื่อแนวคิดนี้ถูกทำลายลงด้วยแนวคิดเชิงประโยชน์นิยมของระบบทุนนิยมได้ทำลายความเป็นชุมชน ประกอบกับการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและไร้คุณค่า เป็นผลให้เกิดการแตกสลายของหมู่บ้าน ทั้งด้านกายภาพ เช่น การหายไปของป่า ไร่ นา ถูกเปลี่ยนเป็นโรงงาน สนามกอล์ฟ รีสอร์ท บ้านจัดสรร และด้านจิตวิญญาณของความ เป็นชุมชนที่เกื้อการุณย์กันและกัน ก็จะกลายเป็นความแตกสลายของวัฒนธรรม ประเพณีและ พิธีกรรม แต่สำหรับชาวล้านนาพิธีสืบชะตาเป็นเครื่องร้อยรัดผู้คนในสังคมได้ตระหนักถึงความสามัคคี ความเสียสละ และความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน

๕) ความสัมพันธ์ทางด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม

พิธีสืบชะตา พบว่า ประเพณีและพิธีกรรมการสืบชะตาในล้านนาคำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมกล่าวคือบนฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ หาใช่เป็นสิ่งที่แปลกปลอมแต่อย่างใดไม่ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจาก สังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้น อย่างประสานกลมกลืนและลงตัว

พิธีกรรมการสืบชะตาเป็นการแสดงออกในทางบวกในแง่การให้กำลังใจ และความเป็นสิริมงคล แก่ชีวิต มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาให้ชีวิตของตนประสบผลสำเร็จ มีความก้าวหน้าในชีวิต ตลอดจนปรารถนาให้มีชีวิตมีอายุยืนยาว ความมุ่งหวังและแรงปรารถนานี้จะสำเร็จได้ ก็เพราะกรรมคือการกระทำของมนุษย์เท่านั้น และเมื่อกล่าวถึงชะตากรรมของมนุษย์ จึงทำให้ทราบว่ามีชะตากรรมเป็นของตนเอง แต่ชะตากรรมนี้จะดีหรือร้ายขึ้นอยู่กับ การกระทำ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องสืบชะตา จึงเป็นความเชื่อที่ผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในล้านนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับการนำไป แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอีกรูปแบบหนึ่งในยามที่ชีวิตมีอันต้องเผชิญกับอุปสรรค หรือประสบเหตุเภทภัย ต่าง ๆ

การสืบชะตาในล้านนาแม้จะสอดแทรกเรื่องทางไสยศาสตร์แบบพราหมณ์อยู่บ้างในพิธีกรรม แต่หลักการสำคัญตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายคือ ความสุข แต่ลำพังเพียงแค่ความเชื่ออย่างเดียวนั้นเป็นเรื่องของนามธรรมที่แล

เห็นยากจึงต้องมีการแสดงออกด้วยการกระทำคือการประกอบพิธีกรรมขึ้น เพื่อให้บุคคลในสังคมได้มาพบปะสังสรรค์กันและได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และเพราะพิธีกรรมการสืบทอดเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม อุทิศตน ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวล้านนาทั้งหมด ดังนั้น การสืบทอดจึงเป็นพิธีอันเป็นมงคลกับชีวิตและมีความสำคัญเกี่ยวพันกับวิถีการดำเนินชีวิต โดยชาวล้านนาถือว่าพิธีสืบทอดได้กลายเป็นประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในปัจจุบัน

พิธีสืบทอดก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะเป็นจุดนัดพบให้คนมารวมอยู่ในที่เดียวกัน เป็นจุดนัดหมายคนในสังคมได้กระทำความดีร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่จัดขึ้นจากความรัก ความเมตตา กรุณา ความเสียสละของบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์ดังนี้คือ

- ๑) พิธีสืบทอดคน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างญาติสนิทกับเจ้าชะตา
- ๒) พิธีสืบทอดบ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อชุมชน
- ๓) พิธีสืบทอดหมู่บ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชน
- ๔) พิธีสืบทอดเมือง แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมทั้งหมด
- ๕) พิธีสืบทอดแม่น้ำ แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

การสืบทอดแม้จะมีความเชื่อเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชีวิต เช่น การมีอายุยืน การประสบผลสำเร็จในชีวิต ฯลฯ แต่กระบวนการหรือกรรมวิธีเพื่อให้ได้สมดังปรารถนาในสิ่งดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยความเชื่อทางพุทธศาสตร์เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ความลึกซึ้งของพระพุทธรูปศาสนา ต่อเครื่องประกอบในพิธีกรรมการสืบทอด ยังเป็นเหตุผลหลักที่เกี่ยวข้องกับความจริงของชีวิต และถูกตีความให้เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นจำนวนสิ่งของ หรือสัญลักษณ์อื่นที่แทนความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต ก็ล้วนสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น นอกจากนี้อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมและการแก้กรรม ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ครอบคลุมพิธีกรรมการสืบทอดไว้อีกด้วย

การประกอบพิธีสืบทอด เป็นการสร้างกรรมใหม่ให้ปิดกันหรือตัดผลวิบากอกุศลกรรมที่จะตามให้ผลในชาตินี้ หรือกำลังส่งผลอยู่ให้หมดพลังลง หรือตัดขาดไป เสวยวิบากใหม่ที่ส่งเสริมเจ้าชะตาให้เกิดความสุขต่อไป พิธีสืบทอด สะเดาะเคราะห์ แม้ว่าจะเป็นพิธีกรรมที่ดูเหมือนจะห่างไกลจากแก่นสารสาระหลักของพระพุทธศาสนา และยากที่จะหาทางอธิบายด้วยกฎทางวิทยาศาสตร์แบบโลก ๆ ให้เป็นที่ยอมรับได้ แต่การประกอบพิธีสืบทอดนั้นนับว่าเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาดที่สอนคนให้ได้ทำความดี โดยการแปรเป็นรูปธรรมให้ปฏิบัติได้ง่าย ๆ เป็นเรื่องของศรัทธาที่ไม่ต้องการคำอธิบายด้วยเหตุผล และใช้ปัญญาระดับสูงนัก ผู้ประกอบพิธีกรรมปรารถนาเหตุชะตาดี ได้กระทำความดีด้วยการบริจาคทาน สมาทานศีล และประพฤติธรรม พิธีสืบทอดหากทำถูก เป็นบุญกิริยาวัตถุได้ครบสรรพ

ทั้ง ๓ ประการ คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย และถือเป็นการประกอบกุศลกรรมใหม่ตามกฎแห่งกรรมที่ว่า “ทำดียอมไม่ได้” ย่อมส่งผลให้บุคคลเจริญด้วยธรรมทั้งสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อันเป็นความปรารถนาของชีวิตมนุษย์

๖) ความสัมพันธ์ด้านสังคม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดในล้านนา นักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายและแนวคิดที่เป็นแนวทางเดียวกัน เพราะการสืบทอดนั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกี่ยวคู่กันสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจกระทำให้บรรลุดุจดมุงหมายของกลุ่มนั้น กับการทำให้ประชาชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ สุริย์ ตันต์ศรีสุโรจน์ เห็นว่าการมีส่วนร่วม เป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นอย่างของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าการสืบทอดไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งกลุ่มในการจัดทำพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนาโดยปัจเจกบุคคลก็ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในกลุ่มคนและองค์กรต่าง ๆ ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความรัก ความห่วงแหนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งกำลังจะสูญหาย ซึ่งเป็นเหตุให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืนจนถึงลูกหลาน โดยให้มีการสืบทอดในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีกระบวนการเรียนรู้จากผู้ใหญ่สู่เด็ก ในรูปแบบการทำงานร่วมกัน การจัดเตรียมงานพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา ซึ่งขั้นตอนของการเตรียมงานนั้น จะมีกลุ่มคนหลายเพศหลายวัยมาช่วยกันทำงาน ทุกคนที่มาช่วยงานก็จะช่วยงานในด้านที่ตนถนัด ใครที่ทำอะไรไม่เป็นจะดูวิธีการทำงานจากบุคคลอื่น และนำมาฝึกฝนหัดทำจะทำให้เกิดความรู้ความจำขึ้นมา ถ้าต่อไปหากมีกิจกรรมสืบทอดแบบล้านนาอีก ทุกคนสามารถช่วยเหลือกัน ในด้านการจัดกิจกรรมได้ซึ่งจะตรงกับรูปแบบของการเรียนรู้หรือการศึกษาซึ่งทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยการเรียนรู้แบบทางตรงและทางอ้อม

๗) ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

พิธีสืบทอดกับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกคนมีความขยันและมีความอดทนในการประกอบอาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ จึงทำให้ทุกคนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี มีความสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์หรือเสียสละกำลังกาย

ด้วยความเต็มใจ แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนไปในทางดี หรือทางร้ายก็ตามไม่เป็นผลกระทบต่อกิจกรรมทางศาสนา หรือแม้แต่พิธีกรรมสืบชะตาแบบล้านนาจึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ และยังคงมีให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ในชุมชนล้านนา

๘) ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ

ในวิถีชีวิตของคนล้านนาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีความสำคัญกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีสืบชะตาถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพกาล เป็นพิธีกรรมที่มีผลต่อชีวิตจิตใจของคนล้านนาเป็นแก่นของการดำเนินชีวิต การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมพิธีสืบชะตา ตามท้องถิ่นและชุมชนไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการคิดการดำเนินงานซึ่งจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ คือ ทุกคนต่างพร้อมใจที่จะมาช่วยงานโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือขอร้อง ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา และผลที่ได้จากการพัฒนาด้านจิตใจ จึงทำให้มีการแสดงออกทางจิตใจที่ดี เช่น การจัดพิธีกรรมสืบชะตาคณะกรรมการ ผู้จัดจะต้องมีการวางแผนชี้แจงและบอกกล่าวแก่คนในครอบครัว ให้รับรู้ขั้นตอนของพิธีกรรมสืบชะตาแบบล้านนา ตลอดจนการส่งเสริม ชักชวน แนะนำ ชี้แนะ ในการจัดทำพิธีกรรมสืบชะตาให้ถูกต้องตามหลักการ และเตรียมดำเนินการโดยได้มีการดำเนินการมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่คนนำไปปฏิบัติจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนการอนุรักษ์ต่อไป

๙) ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

พิธีสืบชะตามีความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชนในประเด็นของการเป็นวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” และเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม หมายถึง หลักเศรษฐกิจที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ผู้คน ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นท่านอธิบายว่า เศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของเราเอง ท่านเรียกอีกชื่อว่า “เศรษฐกิจพื้นฐาน” หรือ “เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง” สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมหมู่บ้านของชนชาติไทยในและนอกประเทศไทยพบว่า ชุมชนหมู่บ้านไทยมีลักษณะโบราณและความเป็นชุมชนเข้มข้น ชุมชนหมู่บ้านไทยนอกประเทศมีระบบแบ่งที่ดินทำกินใหม่เป็นระยะ (repartition) ตามขนาดของครอบครัว มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันและน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว และชุมชน เช่น พิธีเรียกขวัญ และพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษและผีแห่งธรรมชาติแวดล้อม พิธีสืบชะตาบ้าน ฯลฯ เมื่อเราศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนไทยนอกประเทศไทย เราสามารถสืบสาวย้อนกลับ เห็นการดำรงอยู่สืบเนื่องตลอดมาของสถาบันชุมชน ข้ามกาลเวลา ไม่ว่าจะระบบเศรษฐกิจสังคมที่ครอบงำข้างบน

จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร คุณลักษณะสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมไทยเดิมคือ การรักความอิสระ และความมีน้ำใจ คนไทยชอบทำอะไรตามใจ ไม่ชอบการบังคับกดขี่ ไม่ชอบการใช้อำนาจ ไม่ชอบรัฐ ขณะเดียวกันคนไทยมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นพี่เป็นน้อง แบ่งกันอยู่แบ่งกันกิน อยู่รวมเป็นชุมชนขนาดเล็ก เรียกว่าบ้าน สังคมและวัฒนธรรมชาวบ้านไทยเป็นอนาธิปไตยนิยม (anarchism) เมื่อค้นคว้าโยงไปถึงชุมชนชาวไทนอกประเทศ ในรัฐอัสสัม รัฐฉาน ในสิบสองพันนา ลาว และสิบสองจุไทย ก็ได้พบลักษณะอนาธิปไตยนิยมนี้เช่นเดียวกัน ต่างจากสังคมและวัฒนธรรมจีน หรืออินเดีย ที่เป็นระบบรวมศูนย์ และมีลำดับชั้นเข้มงวดในสังคมตามแบบขงจื้อและฮินดู การดำรงอยู่ขององค์กรชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนในชนชาติไทนี้ อาจเนื่องมาจากการที่สังคมไทไม่ได้อยู่ ณ ศูนย์กลางของทวีปเอเชีย แต่อยู่ ณ ขอบริมรอยต่อของรัฐและวัฒนธรรมใหญ่แห่งเอเชียสองวัฒนธรรม คือจีนและอินเดีย อีกทั้งมีความหนาแน่นของประชากรต่ำกว่า ณ สองอาณาจักรนั้น คือมีทรัพยากรต่อบุคคลมากกว่า ทั้งเมื่อถึงสมัยระบบอาณานิคมเข้ามาครอบครอง ระบบทุนนิยมแทรกเข้าไปทำลายชุมชนหมู่บ้าน ประเทศไทยก็ไม่เคยตกเป็นอาณานิคม และวัฒนธรรมของชนชาติไท เป็นวัฒนธรรมกลางที่เชื่อมชนชาติหลายชนชาติในเอเชียอาคเนย์ตอนบน ณ ดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน รวมถึงถึงรัฐฉานของพม่า รัฐอัสสัมของอินเดีย เขตตะวันตกใต้คง และเขตใต้สิบสองพันนาของมณฑลยูนนานของจีน ประเทศลาว และเขตเหนือด้านตะวันตกสิบสองจุไทยของเวียดนาม ชนชาติต่าง ๆ ในเขตเหล่านี้ ได้รับวัฒนธรรมและภาษาไทยเป็นสมบัติร่วมกัน ชนชาติต่าง ๆ หลายชนชาติ เช่น ลีละ ละว้า ปะหล่อง ขมุ ถิ่น กะฉิ่น แม้ว และชาวเขาอื่น ๆ อาศัยอยู่บนภูเขาใกล้ ๆ กับชนชาติไทซึ่งอาศัยอยู่บนที่ราบ ทุกชนชาติเหล่านี้ลงมาค้าขายกับชาวไทยและชาวเผ่าอื่น บนที่ราบ เขาได้รับใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง ชนชาติเหล่านี้มีสองวัฒนธรรม วัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมไทย เนื่องจากวัฒนธรรมของชนชาติไทยเป็นวัฒนธรรมของชนชาติที่อาศัยอยู่บนที่ราบลุ่ม วัฒนธรรมไทยจึงทำหน้าที่เป็นวัฒนธรรมกลางโดยธรรมชาติ โดยความสมัครใจของทุกฝ่าย ภายในเขตดินแดนประเทศไทยปัจจุบันเอง ก็มีเครือข่าย (network) การแลกเปลี่ยนมากมายระหว่างชุมชนหมู่บ้านในอดีตและในปัจจุบัน ในภาคใต้ชุมชนชายฝั่งแลกเปลี่ยนกับชาวของชุมชนบนที่ราบ และแลกเปลี่ยนกับผลไม้ของชุมชนชายภูเขา ในภาคเหนือชุมชนบนที่ราบในหุบเขาแลกเปลี่ยนกับผักของชุมชนบนภูเขา ในภาคอีสานปัจจุบันก็มีการแลกเปลี่ยนแพร่หลาย เช่น แลกระหว่างปลากับข้าว ผักหรือพริกกับข้าวหรือปลา เป็นต้น อัตราการแลกเปลี่ยนในตลาดชาวบ้านเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้แลกเปลี่ยน วัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยนคือ เพื่อความพอเพียงยิ่งขึ้น ไม่ใช่กำไร ชาวบ้านเรียกว่า “เปลี่ยนกันกิน” ตลาดไม่ได้ขับเคลื่อนโดยกฎแห่งระบบทุนนิยม

ข้อเท็จจริงทั้งสองประการนี้สำคัญมาก หมายความว่าสังคมไทยมีลักษณะพิเศษ มีสถาบันหลักคือชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว สถาบันนี้อุดมด้วยวัฒนธรรมแห่งชุมชน คือ ความเป็นมิตรไมตรีและน้ำใจ

ความเป็นชุมชนเป็นลักษณะหลักของชาวไทยอยู่แล้ว สืบเนื่องเก่าแก่มากแต่โบราณกาล คงทนข้ามกาลเวลา อีกทั้งวัฒนธรรมแห่งชุมชนไทยนี้ยังเป็นวัฒนธรรมกลางของทุกชนชาติในอาณาเขตแถบนี้ ประกอบรวมชุมชนจำนวนมากเข้าเป็นประเทศชาติโดยสมัครใจ ไทยมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลักของชนชาติอยู่แล้ว และวัฒนธรรมนี้มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมของหลายชนชาติอยู่ด้วย บนพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบันและรอบข้าง นี้เป็นลักษณะเฉพาะพิเศษ ดังนั้น สำหรับประเทศไทย เศรษฐกิจวัฒนธรรมอันหมายถึงเศรษฐกิจที่ยึดโยงอยู่ด้วยสถาบันชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน จึงย่อมจะมีความเข้มแข็งโดยธรรมชาติ เพราะวางอยู่บนสถาบันที่เป็นของชนชาติเราอย่างแท้จริง ที่เรามีด้วยตัวของเราเองอย่างเข้มข้น อีกทั้งมีความหมายว่า เป็นเศรษฐกิจที่มีขอบเขต ไม่เฉพาะแต่ ณ ระดับชุมชนท้องถิ่นผ่านทางวัฒนธรรมร่วมได้ร้อยรวมหลายท้องถิ่นขึ้นเป็นเขตเดียวกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เป็นเขตเศรษฐกิจแห่งชาติ การพัฒนาแนวเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยทั้งระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศชาติ จากผลของงานวิจัยสะท้อนให้เห็นภาพของความเป็นพหุลักษณะได้อย่างชัดเจน

๑๐) ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

การทำพิธีสืบชะตาในล้านนานั้น นับเป็นพิธีกรรมที่เนื่องด้วยสภาพความเป็นอยู่คือเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยตลอดจนในบ้านเมือง โดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วอิงอาศัยกับธรรมชาติแทบทั้งสิ้น นอกจากนั้น นอกจากสืบชะตาคน สืบชะตาบ้าน สืบชะตาเมืองที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีพิธีกรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ การสืบชะตาแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น พิธีสืบชะตาแม่น้ำเป็นพิธีกรรมทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ซึ่งมีรากฐานจากพิธีสืบชะตาบ้านเมืองและชะตาคน อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีคุณค่าและความหมาย นอกจากเป็นการเรียกขวัญกำลังใจกลับคืนมาแล้ว ยังเป็นการใช้กุศโลบายซึ่งเข้ากับวิถีชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี เกื้อกูลช่วยกันแก้ไขปัญหา และเกิดความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลแม่น้ำ ส่งผลดีต่อระบบนิเวศวิทยาแม่น้ำและประการสำคัญที่สุด เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริ ในเรื่องการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ดังพระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและคณะ ณ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙ ว่า “หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” และ

ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน หลายจังหวัด หลายอำเภอ หลายลุ่มน้ำ ล้านนา มีลักษณะของพื้นที่ป่าที่เป็นผืนป่าขนาดใหญ่ เป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งความหลากหลายทางระบบนิเวศน์ แหล่งความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่า โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงและในเขตพื้นที่ป่า ซึ่งบางแห่งได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ทั้งอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ส่งผลทำให้หลายพื้นที่ที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานมาก่อนการประกาศพื้นที่ป่า ได้ถูกจำกัดการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เป็นต้น

สรุป

สรุปได้ว่า คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนา ล้านนาตอนบน ประกอบด้วยชุมชนคนพื้นเมืองที่หลากหลายของผู้คนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ สิ่งที่เป็นตัวเชื่อมสำคัญของล้านนาถิ่นเหนือ คือความเข้มแข็งในจารีตประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษส่งต่อรุ่นสู่รุ่น พิธีสืบทอดยังสื่อถึงการแสดงออกของวิถีคนในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีคิดของคนในชุมชน ให้มีความพร้อมเพรียงสามัคคีกันในชุมชน และพิธีสืบทอดเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้เกิดมวลความสุขทางกาย ทางใจ และเกิดความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดและการถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลาน โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด บุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเข้ากับความเชื่อและพิธีกรรมได้อย่างเหมาะสมลงตัว รวมถึงสร้างชุมชนให้มีความรักสามัคคีเข้มแข็งมีความกตัญญูเคารพต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีความสัมพันธ์กันกับพหุลักษณะทางสังคมในเชิงพระพุทธศาสนาและบริบทสังคมโดยรวมของล้านนาได้อย่างเหมาะสม ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงถึงคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

บรรณานุกรม

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมหมู่บ้านของชนชาติไทยในและนอกประเทศไทย”. รายงานวิจัย. ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, และคณะ. “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา.” รายงานวิจัย. ๒๕๕๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๖

สุรีย์ ตันต์ศรีสุโรจน์, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนในเขตชุมชนคลองจั่น, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑.

เว็บไซต์

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท,
กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, ๒๕๒๗. บทความเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม.
[ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/302921> [๒๐ ตุลาคม
๒๕๖๓].